

Ana Vencloviene

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Komplektavimo skyrius
Acquisition Department of the Wroblewski Library of the Lithuanian
Academy of Sciences

KNYGŲ ĮRIŠŲ TERMINIJA

XVII a. Vilniaus akademijos spaustuvės leidinių knygų įrišų sąvado pobūdžio duomenų bazėje (toliau – DB) prie įrišų bei jų vaizdų aprašų pateikiami vertimai į anglų kalbą. Verčiant, teko susidurti su tam tikrais iššūkiais perteikiant terminų reikšmes, nes knygrišystės (ypač knygų puošybos) terminologija lietuvių kalba šiuo metu dar formuojasi.

„Įrišų aprašuose vartojami terminai turi būti lietuviški“, – siūlo aprašo sudarytoja Gražina Smaliukienė. Ji siekia pateikti knygų įrišų aprašus pagal vieną pavyzdį ir vieninga tvarka. Siūlydama terminus, ji vadovavosi ne pažodiniu vertimu, bet logika, ieškodama prasminio ryšio tarp lietuvių kalboje vartojamų terminų, kurių vidinė forma tiksliai ir aiškiai perteiktų sąvoką.

Knygrišystės terminų stokoja lietuvių–anglų kalbų žodynai, todėl lietuviškų terminų atitikmenų dažniausiai ieškota angliškoje literatūroje (leidinių sąrašas pateikiamas apačioje), kaip pagalbines priemones pasitelkiant viršelių vaizdų DB. Knygrišystės terminai anglų kalba dažnai turi sinonimų. Verčiant stengtasi rinktis tokį iš jų, kad išverstas įrašas būtų aiškesnis. Pavyzdžiui, terminą *įspaudas* galima išversti ir *stamp*, ir *tool impression*, arba tiesiog *tool* (įrankis). Visi šie variantai pasitaiko literatūroje, tačiau pirmasis terminas taip pat vartojamas verčiant terminą *antspaudas*, taigi terminui *įspaudas* perteikti jo atsisakyta. Verčiant su popieriaus dekoru susijusius terminus, vartoti literatūroje pasitaikantys metodiką apibūdinantys atitikmenys (pvz. *sprinkling* (*pseudo-marbling*), o ne istoriniai tokio popieriaus pavadinimai (pvz., *German marble*).

DB medžiaga ypač pravertė tais atvejais, kai aprašuose vartoti lietuviški terminai neturėjo angliško atitikmenų, pavyzdžiui, visuose aprašuose vartotas norminis terminas *sudėtinis viršelis*. Jis gali būti perteiktas tikrai vienu iš trijų siauresnės reikšmės terminų, kurie nurodo, kokį viršelio paviršiaus plotą užima nugarėlės danga. Šiuo atveju vertimas iš anglų į lietuvių kalbą nekeltų problemų, tačiau termino išversti neįmanoma, nepatikslinus jo lietuviškos reikšmės. Lietuvoje šie patikslinimai dar nėra pritapę. Todėl buvo patikrinti DB pateikti visų viršelių išklotinės vaizdai. Panašiai aplinkybės susiklostė ir naujo termino *vaizdulys* (aprašo sudarytoja jį vartoja tiesiogine prasme, pvz. *kažką vaizduoja*) atveju, kurį galima išversti nurodant jo formą (medalions, rombas ir kt.), taigi teko peržiūrėti DB esančias vaizdulių nuotraukas. Pasitaikė ir kitų panašių atvejų.

Taigi verčiant tokius tekstus, ypač pasigendama išsamesnio lietuvių–anglų kalbų knygrišystės, ir ypač knygos puošybos, terminų žodyno.

LITERATŪRA / BIBLIOGRAPHY

1. *Decorated and Decorative Paper Collection / Marbled Paper Patterns* [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 27 d.]. Interneto prieiga: <<https://content.lib.washington.edu/dpweb/patterns.html>>.
2. *For the love of the binding*. New Castle: The Oak Knoll Press; London: The British Library, 2000. 378 p.
3. *Informacija ir dokumentavimas*. Aiškinamasis žodynas (tapatus ISO 5127:20010). Vilnius: Lietuvos standartizacijos departamentas, 2008. 168 p.
4. Glaister, Geoffrey Ashall. *Encyclopedia of the Book*. New Castle: Oak Knoll Press; London: The British Library, 2001. 551 p.
5. Greenfield, Jane. *ABC of bookbinding*. New Castle: The Oak Knoll Press; New York: The Lyons Press, 1998. 183 p.
6. *Language of Bindings / Sprinkled Paper Patterns* [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 27 d.]. Interneto prieiga: <<http://www.ligatus.org.uk/lob/concept/3988>>.
7. Lindsay, Jen. *Fine bookbinding: a technical guide*. New Castle: The Oak Knoll Press; London: The British Library, 2009. 215 p.
8. Middleton, Bernard C. *Recollections: a life in bookbinding*. New Castle: The Oak Knoll Press; London: The British Library, 2000. 126 p.
9. Middleton, Bernard C. *The restoration of leather bindings*. New Castle: The Oak Knoll Press; London: The British Library, 2004. 293 p.
10. Pearson, David. *English bookbinding styles, 1450–1800*. New Castle: The Oak Knoll Press; London: The British Library, 2005. 221 p.
11. Pearson, David. *Oxford bookbinding, 1500–1640*. Oxford: Oxford Bibliographical Society, 2000. 226 p.
12. Sprindiene, Solveiga. *Restauravimo terminijos problemos* [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 27 d.]. Interneto prieiga: <http://www.lnb.lt/doc/dkrc/mokslo/09_restauravimo_terminijos_problemos.pdf>.

BOOKBINDING TERMINOLOGY

The digital archive of the Wroblewski Library of the Academy of Sciences now has a comprehensive database of bookbindings from 17th-century publications of the Vilnius Academy Printing House (hereafter, DB). The descriptions of bookbindings registered in the DB and the captions of their images are given both in Lithuanian and in English. Translating the original Lithuanian DB texts into English presented a number of challenges, mostly related to terminology.

A considerable problem is that Lithuanian bookbinding terminology is still being developed. Gražina Sma-liukienė, the DB compiler, attempted to produce standardized descriptions of bookbindings. For this purpose, she introduced terms based not on the literal translations from a foreign language, but on logic.

As Lithuanian-English dictionaries display a tendency towards a lack of bookbinding terms, we had to search for equivalents in English-language literature in the fields of bookbinding and book decoration (the list of literature used is given below), using the bookbindings' images provided in the DB as a reference point. A separate issue is that English bookbinding terms often have numerous synonyms. Our choice of a synonym was usually dictated by a necessity to make the resulting description as clear as possible. In one instance, we had to choose between *stamp*, *tool impression*, or just *tool*. All these synonyms occur in literature, but as *stamp* also has other meanings, we decided against using it in this case. In regard to paper decoration, we elected to use terms defining the method (for example, *sprinkling (pseudo-marbling)*), rather than historical paper names, such as *German marble* etc.

Bookbindings' images provided in the DB were especially useful when Lithuanian terms used in the descriptions lacked English equivalents, as was the case with the Lithuanian name for a type of bookbinding different from the full binding. The only Lithuanian term that exists to describe such a binding may be translated into English using one of three terms with a narrower meaning (*quarter binding*, *half binding* and *three-quarter binding*). While a translation from English into Lithuanian in this case would not cause any problems, a translation from Lithuanian into English is impossible without having additional information about the binding in question. Therefore, we had to examine all the bookbindings' images in the database in order to select the correct term for every description. In a very similar case, a single Lithuanian term was employed to describe all large tooled ornaments such as medallions or mandorlas. To be able to use traditional English terms referring to the shape of such ornaments, we had to peruse through all the latter's images in the DB.

In conclusion, any translation in this field would greatly benefit from a more developed and stable Lithuanian terminology and especially from a comprehensive Lithuanian-English dictionary of bookbinding terms.

